

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

כמה שיעור החומה שלא יהיה "עין הרע"?

אמר רב יהודה לרבין, אל תקנה קרקע סמוך לעיר מחשש עין הרע. ושואלת הגמ', הרי תלמידי רב ביארו לרב אבא, "ברוך אתה בשדה" שיהו הנכסים קרובים לעיר. ביארה הגמ', כאשר מוקף חומה זה ברכה היות וקרוב לעיר ואין עין הרע. ואם אין חומה יש עין הרע.

מה הגובה של החומה כדי שלא יהיה "עין הרע", ובעצם הגדרת השאלה, מהו גובה האדם בממוצע, כדי שנדע עד כמה להגביה את החומה.

סוגיא זו של "גובה אדם", בייחס להלכות שונות, למדנו לגבי הלכות מקווה, מה שיעור גודל המקווה כדי שיוכל לטבול בו אדם. עוד נפק"מ לגבי הלכות קבורה, בדיון מוצא "שכונת קברות" אליזה מרחק חוששים שיש מת טמון ודיון קברות לפנינו. וכן לגבי שורש הסוגיא לפנינו בדיון היזק ראייה, והימנעות מעין הרע.

בהלכות טהרות למדו "ורחץ בשרו במים במי מקוה כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברם שלש אמות ושיעור חכמים מי מקוה ארבעים סאה".

לפי פשוטו של מקרא גובה המקווה בשיעור של ג' אמות כי כך הוא גובה אדם ממוצע ג' אמות.

אומרים תוס' על אתר (עירובין ד, ב ד"ה ברם. עירובין מח, א ביומא לא, א) שלא שייך לומר שהגדרת חז"ל בגובה האדם מראשו עד רגליו סך "ג' אמות". שהרי לגבי דיני היזק ראייה המבוארים במסכת בבא בתרא, הצריכו רבן מחיצה גבוהה ד' אמות. ואם סברו חז"ל שכל גובהו של אדם סך ג' אמות, מדוע צריך מחיצה כה גבוהה.

לכן נקטו שג' אמות, הכוונה עד כתפיו. ואמנם שראשו של האדם אינו בגובה אמה אולם כיון שכבר היו צריכים להגביה את המחיצה יותר מג' אמות הגביהו אותה עד ארבע אמות. ועוד דנו בסיבת הגבהת הכותל יעוי"ש.

לפי דבריהם גובה האדם נמדד לפי חשבון של ד' אמות. ומה שאמרו ג' אמות זה לא כולל הראש. א"כ מדוע מספיק למקווה ג' אמות גובה. אומרים תוס' היות ומציאות הדבר שנכנס האדם לתוך מי המקווה הם צפים ועולים למעלה וגם יכול להנמיך ראשו מעט.

בגמ' בב"ב (ק, ב) לגבי שיעור הקברים אמרו הרשב"ם, ששיעור המת הוא ג' אמות ומה שצריך אמה רביעית היא מחמת הארון קבורה. באר הטיב בדבריו שלמד שג' אמות כולל הראש. ותוס' שם על אתר הביאו מהגמ' בשבת (צב, א) שגובהו של אדם ג' אמות ללא הראש. כך מבואר אף ברש"י בשבת שם. (ועיי"ש ברמב"ן מה שכחב על הדיון ה"ל ובר"ן בעירובין מח, א ענה על דבריו. ועי' בריטב"א ביומא לא, א שהביא בכך את דעות הראשונים.)

בשול"ת מנחת ברוך (ס"ד עו) האריך הרבה בענין הנזכר ודעתו נוטה כדברי התוס' שדעת חז"ל בגובה האדם ג' אמות בלא ראשו, והעמידו את השיעור על ד' אמות. ומיישב את ראיות הרמב"ן. והרשב"ם וכו' יעוי"ש.

ומביא ראייה שחייבים לומר שגובה האדם הוא ד' אמות. לפי המבואר בגמ' בזבחים (טז, ב) סדר עשיית עולת העוף וכו' כאשר נמצא הכהן על הסובב לאחר שמציה מלח וכו' זורק הוא את העולה על האישים.

ומעתה, הסובב היה בגובה חמש אמות א"כ עד קצה המזבח יש עוד ג' אמות, אם גובה האדם הוא רק ג' אמות איך יתכן שירזק את עולת העוף על האישים בזמן שאין סיכוי שיראה לאן זורק ואין לו אפשרות לראות את המערכה ואפשר שהקרבת יפול. בהכרח גובהו הוא ד' אמות ועתה יוכל לראות.

ואף מצד דין המליחה, לא היה מלח על הסובב. אלא היה מקום מיוחד ע"ג המזבח ששם היה מונח המלח לצורך המנחות וקרבנות הבאים מן העוף. ואם גובהו היה ג' אמות כולל הראש היה צריך להרים את ידו ולחפש את המלח וכו' בלא לראות מאומה. ולא מסתבר. אולם אם גובהו ד' אמות שפיר רואה היכן המלח ויוכל לקחתו בשופי.

א"כ מאוד מסתבר שהחומה המדוברת אצלנו בסוגיא תהיה לכל הפחות 4 אמות כפי המבואר לעיל. ובעז"ה נעלה סוגיא זו בריש בבא בתרא בדיון מחיצת היזק ראייה.

האם מועיל חומה מ"זכוכית"?

כפי המבואר לגבי דבריו של רב יהודה, ביארה הגמ' שגם יש חומה אין חשש של עין הרע, יש לעיין האם מועילה מחיצה זכוכית.

לעיל בעיונים על הדף לדף ל, הבאנו שיש לדון מהו דין "היזק ראייה", האם מניעת ההשתמשות של פלוני מחמת זה שחבירו מסתכל בעדו. או עצם הראיה עצמה מזיקתו. והבאנו, שמבואר הרבה בין הקדמונים, שכאשר אדם מביט על דבר ששייך לחברו, יש כאן "היזק ראייה", הדבר האמור לכשעצמו, כאשר מסתכל לחצר חברו, מונע מחברו להשתמש בכמה דברים שבחצר. לכאורה דבר זה הוא נזק אמיתי ובלתי חלוק, יש לי בעלות על קרקע, האם מניעת השתמשות בקרקע מחמתו זה נזק או לא.

אבל יש דבר נוסף, "אמרו לא יעמוד אדם אצל שדה חברו בעת שעומדת בקמתה", כאן אין קשר לחוסר השתמשות, יש כאן "עין הרע" יש כאן "מבט

מזיק", אמת הנושא הוא סגולי, וכבר דן בכך באריכות הקה"י בב"ק (ס" לט). וזה הדבר האמור אצלנו בסוגיא, דבר סגולי של "עין הרע" ולא דבר שמונע השתמשות מחמת צניעות וכד'.

והנה בפתחי תשובה (ח"מ ס' קנד' סק"ט) הביא מהב"י בשו"ת אבקת הכול (סי' קכא) דסגי להיזק ראייה חלון זכוכית. ודן אי יש חשש שישבר ולא יעמיד לו אחרת תחתיה אולם הפ"ת נשאר בצ"ע והעמיד בדלמא עסק הב"ו בזכוכית אטומה.

נושא היום: שינוי בעבודת השדה. עין הרע. פת שחרית

קיבל שדה לשעורים, לא יזרע חיטים. אך להפך מותר. **לרשב"ג** אסור. **קיבל** ע"מ לזרוע תבואה **לא** יזרע קיטנית, **להפך** מותר **לרשב"ג** אסור. **ביאר רב חסדא** בטעמו של רשב"ג "**שאירת ישראל לא יעשו עולה** ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית". **שואלת הגמ'**, אספו צדקה לצורך מגבית פורים, יחלקו פורים. ולא ידקדקו אם לעני אין צורך לפורים. **לדעת רבי יעקב בשם ר"מ**, העני אסור לו לקחת לדברים אחרים אא"כ התנה במעמד אנשי העיר. **לדעת רשב"ג** מותר אף אם לא התנה במעמד אנשי העיר. **מבואר** בדעת רשב"ג שאם קפידא לנותן לגבי דבר אחר. **ביאר אביו**, טעמו של רשב"ג **כדברי רבה בר נחמני**, שאל הרוצה לקלקל את שדהו יזרע שנה אחת חיטה שנה שניה שעורים וכו', או שנה אחת מצפון לדרום ושנה שניה ממזרח למערב. **לכך נקט רשב"ג** שלא שישנה כמה שבעל הבית אמר לו היות וכדי לשמור על השדה צריך לשמור על סדר זריעתה. **ונקטת הגמ'**, אם חרש לאחר בין מין למין אין לאסור לזרוע מין אחר.

לפי המבואר במשנה, תבואה לא יזרע קיטנית, **אמר רב יהודה לרבין**, יזרע קיטנית. וביאר **שבב** יזרע קיטנית היות ויש הרבה ביצות ואין חשש שהקרקע תנזק. **ובארצי ישראל** לא יזרע כיון שיש חשש שיכחישי את הקרקע.

עוד אמר רב יהודה לרבין, שחלים הגדלים בין הפשתן, **מותר** לעקרם ואין בהם חשש גזל היות והם מזיקים לפשתן. **אם גדל על גבול הערונה**, יש בהם משום גזל. **ואם כבר נגמר גידולם** תמיד יש בהם גזל כיון שמה שהזיקו הזיקו ועתה בעל השדה מעוניין בהם. **עוד אמר, אילנות** שלי שייכים לך, **ואילנות** שלך שייכים לי. **וזה** כמנהג באילנות הגדלים הסמוכים למיצר שהלכו לפי השורשים. **ובדיון זה חלקו רב ושמואל**, **לרב** לפי שורשי האילן. **לשמואל** חולקים. מביאה הגמ' ברייתא לדברי ר' שמאל. **ביאר שמואל לשיטתו של רב**, מדובר באילן שנמצא על כל המיצר והשורשים לב' השדות לכן אף לרב יחלקו. **והחידוש** באופן שהפירות נוטים לכיוון אחד, **ולא יכול לטעון** שחלקו את האילן חצי בחצי הפירות לצד אחד, **אחד**, חלקים לחובבו. **עוד אמר רב יהודה לרבין**, אל תקנה קרקע סמוך לעיר מחשש עין הרע. **ושואלת הגמ'**, הרי תלמידי רב ביארו לרב אבא, "ברוך אתה בשדה" שיהו הנכסים קרובים לעיר. **ביארה הגמ'**, כאשר מוקף חומה זה ברכה היות וקרוב לעיר ואין עין הרע. ואם אין חומה יש עין הרע.

רב ביאור, "ברוך אתה בעיר" שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת. "**ברוך אתה בשדה**" שיהו נכסין קרובים לעיר. "**ברוך אתה בבואך**" שלא ימצא אדם את אשתו ספק מותרת בשעת זריאתו לדרך. "**ברוך אתה בצאתך**" שיהו צאצאי מעיק כמותך. **ואמר רבי אבא שריו"ל דרשי**, "**ברוך אתה בעיר**" שיהא בית הכנסת סמוך לביתו. וריו"ל לשיטתו שדרש שיש שכן פסיעות ללכת לבית הכנסת. "**ברוך אתה בשדה**" שיהו הנכסים משולשים, שליש תבואה, שליש זיתים, שליש ענבים. "**ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך**" שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כדרך שבאת לעולם.

"**והסיר דין מחר כל חלי**", **ביאר רב** זה עין הרע. פעם רב נכנס לבית הקברות, ועשה מה שעשה ואמר, 99 מהם מות מחמת עין הרע, ואחד מת כדרך כל האדם. **לדעת שמואל**, הפסוק מתיחס לחולי הבא מחמת רוח. **שאמר שמואל** הכל מתים ע"י רוח. שאלה הגמ' הרי יש שמחים מחמת המלכות, **מבארת הגמ'**, אם לא הרוח לא היו מתים מחמת החרב שהיה ניתן לרפא את הבשר שנחתך. **רבי חנינא** אמר "כל חלי" זה צינה. **שאמר רבי חנינא** הכל בידים שמים חוץ מצנים שמתים שצנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". **רבי יוסי בר חנינא אמר**, הכוונה לחולי מצואת האף והאוזניים, שרובן קשה ומיעוטן יפה. **לדעת ר"א**, מרירות שבכיס המרה, ונקראת מחלה, היות והיא מזיקה לכל האדם. **אז** ש-83 סוגי חולי תלויים במרה. **ואת כולם** פת שחרית במלח, ומים מרפא.

יל דברים נאמרו במעלת "פת שחרית": **א**. מציל מהחמה. **ב**. מהקור. **ג**. מרוח. **ד**. שדים. **ה**. מחכימה את האדם. **ו**. זוכה בדיון שטותן טענות כפי הראוי. **ז**. ללמוד תורה. **ח**. ללמד תורה. **ט**. דבריו נשמעים. **י**. תלמודו מתקיים בעדו. **יא**. אין בו זיעה וזוהמה. **יב**. נזקק לאשתו ואינה מתאוה לאחרת. **יג**. הורגת כינה שבמעיים. **יד**. שמוציא קניאה ומכניס אהבה.

אמר רבה לרבא בר מרי, מה המקור שאמרו **א**. שישים אנשים לא השיגו אדם שרץ לאחר שאכל פת שחרית. **ב**. השכם ואכול וישך שבת מחמת החמה, ובחורף מחמת הצינה. **אמר לו** "לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכבם שרץ ושמש", היינו, לא יכבם שרב ושמש כי לא ירעבו ולא יצמאו. **ואמר רבא בר מרי**, "ועבדתם את ד' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך". היינו "ועבדתם" היינו ק"ש ותפילה אז יתברך האוכל, **ומכאן ואילך** "והסרתיו מחלה מקרבך".

אמר רב יהודה לרבא אדא שהיה מודד קרקעות, אל תלול במידה כיון שבכל קרקע אף בקטנה ביותר ראוי לזרוע כרכום. **עוד אמר**, בד' אמות שמתרחקים בעלי השדות **מאמת המים**, ניתן לזלזל. אבל ממרחק ד' אמות **לנהר** אל תמודד כלל. **היות** והקירבה לאמת המים שייכת לבעלי השדות ויחמלו לו. ומה **שייך לנהר** שייך לכולם ולא יחמלו לו.